

## **ОСОБЛИВОСТІ ВІДБРАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Як свідчить практика, в Україні вже традиційно так склалося, що рідко зустрічається кримінальне провадження, в якому б не призначалася жодна експертиза. В єдиному державному реєстрі судових рішень важко знайти рішення, яке б не мотивувалося висновком експерта. Учасники процесу на досудовому розслідуванні та судовому розгляді прагнуть отримати беззаперечні докази вини або невинуватості, які ґрунтуються на наукових постулатах, перевірених якісною криміналістичною технікою. Однак, все починається з відібрання зразків для подальшого направлення на дослідження.

Так, у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею (ч. 1 ст. 245 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України)) [1].

Порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів.

Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими для проведення освідчення. Тобто, відбирання зразків здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта або лікаря. Відбирання зразків, яке супроводжується оголенням особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою самої особи. Слідчий, прокурор не вправі бути присутнім при відібранні зразків у особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу (ст. 241 КПК України).

У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому [статтями 160-166](#) КПК України, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово (ч. 3 ст. 245 КПК України).

Іноді кримінальне процесуальне законодавство дозволяє отримувати зразки для дослідження таємно від їх власника. Здійснюється це шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій, на підставі отримання відповідного дозволу і лише під час розслідування тяжких або особливо тяжких кримінальних правопорушень.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 267 КПК України слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Для цього слідчий має отримати ухвалу слідчого судді, постановлену в порядку, передбаченому для отримання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст.ст. 246, 248 та 249 КПК України).

Публічно недоступним є місце, до якого неможливо увійти або в якому неможливо перебувати на правових підставах без отримання на це згоди власника, користувача або уповноважених ними осіб, але сюди не відносяться приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуттям покарання, затримання, взяттям під варту тощо (ч. 2, 3 ст. 267 КПК України).

Негласне отримання зразків для порівняльного дослідження може бути здійснене лише у випадку, якщо їх отримання відповідно до [статті 245](#) КПК України неможливе без завдання значної шкоди для кримінального провадження.

Порядок отримання дозволу на таке отримання аналогічний, однак, у клопотанні слідчого, прокурора про надання дозволу на негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження, та в ухвалі слідчого судді додатково зазначаються відомості про конкретні зразки, які планується отримати (ст. 274 КПК України). Тобто, ми повинні зазначити що саме хочемо знайти та вилучити.

Повторне отримання зразків здійснюється відкрито згідно з правилами КПК України, якщо втрачається необхідність зберігати таємницю щодо факту дослідження попередніх зразків, отриманих негласно.

До прийняття у 2012 році чинного Кримінального процесуального кодексу України широко використовувались картотеки та електронні накопичувальні бази даних на кшталт «Дакто-2000» [2], які наповнювались за рахунок осіб, затриманих за вчинення адміністративних правопорушень або злочинів (ст. 7 ЗУ «Про попереднє ув'язнення») [3]. Такі особи обов'язково піддавались дактилоскопіюванню перед поміщенням до камер тимчасового тримання у райвідділах міліції та ізоляторах. Згодом такі камери були ліквідовані, оскільки вони порушують права людини, а більшість ізоляторів тимчасового тримання закрили для перебудови, оскільки вони не відповідали нормам.

Таким чином, поповнення дактилоскопічних баз суттєво зменшилось, однак злочинів, як свідчить статистика, менше вчиняти не стали.

Як один із способів, подолання цієї проблеми, вбачаємо можливість використовувати бази даних Державної міграційної служби України, яка відбирає зразки відбитків пальців від громадян, бажаних отримати біометричний паспорт. Якщо держава вже зберігає величезний масив відбитків пальців, чому вона не може використовувати його для забезпечення безпеки на своїй території?

Однак, для прийняття такого рішення передбачаємо виникнення спірних питань, які потребують попереднього обговорення:

1. Чи не обмежуватиме таке використання даних прав і свобод людини? Якщо так, то чи відповідатиме таке обмеження рівню загрози, якої можна буде уникнути?

2. Зазначена інформація перебуває у користуванні Державної міграційної служби України, порівняльний аналіз проводитиме Експертна служба МВС України, а результатів дослідження потребує Національна поліція України (інші правоохоронні органи). Яким чином має бути організована та скоординована робота між цими органами із даного напрямку?

#### ***Список використаних джерел***

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекси України : Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI (за змінами та доповненнями станом на 08.10.2016) // Відомості Верховної Ради України від, 2013 р. – № 9-10. – Ст. 474.

2. Відділ дактилоскопічної експертизи : ДНДЕКЦ МВС України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки :

<http://dndek.centrmlia.gov.ua/?p=580>

3. Про попереднє ув'язнення : Верховна Рада України; Закон від 30.06.1993 р. № 3352-XII (зі змінами та доповненнями станом на 01.03.2016) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до Закону : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3352-12>